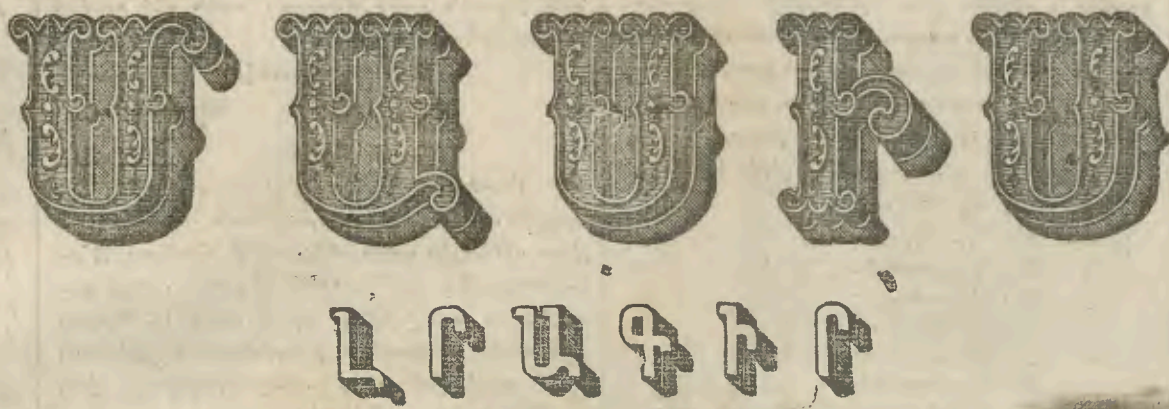

Տարեկան գինն է . . . 140 ղաշ
Պատկերային . . . 75 ..
Երկուսն առնելու . . . 40 ..
Մասնավոր ծախսերը ամեն ամսույն 1 ին
եւ 16 ին կը սկսին :

Դուրս երթալից լրացրելու ծախսը
ծախարան տոկոսի վրայ է
Լրացրելու վերաբերեալ նամակ կամ որ
եւ իցէ գրութիւն, խմբագրին պիտի
ուղղուի . եւ ասոնց ծախսը ծախ
քը խրկողին վրայ է :

ԲԱՆԱԲԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԲԱՆԱԲԱԿԱՆ

ԿԱՍՏԱՆԻ ԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 3 ՄԱՐՏ

Խառնական խնդրոյն լուծմանը հա-
մար Գաղղիոյ ու Եւրոպոյ կառավարու-
թեանց միասնական որոշումները գործադ-
րիւ սկսան :

Թոքանայի առժամանակեայ կա-
ռավարութիւնը հրովարտակ մը հանե-
լով՝ Թոքանայի բոլոր ժողովուրդը
զաղտնի քուէարկութեան կը հրաւիրէ
մարտ 11 ին եւ 12 ին (ըստ լատ), հե-
տեւեալ երկու առաջարկութեան վրայ :

Սարաւենայի Վ. Երթոր Խմանուէլ
Թագաւորին սահմանադրական միապե-
տութեանը հետ միանալ . կամ Թոք-
անայի դքսութիւնը զատ Թագաւորու-
թիւն մը ընել :

Ամեն Թոքանայի՝ որ 21 տարե-
կան եւ աւելի է, եւ իր քաղաքական ի-
րաւունքներէն զրկուած չէ, քուէ պի-
տի տայ :

Վ. Երթոր հեռագրական լուրերը կը
ծանուցանեն թէ վերոյիշեալ հրովար-
տակին համաձայն քուէարկութիւնը սկը-
սեր է Թոքանայի մէջ, եւ ժողովուրդը

մեծփութով քուէ տալու կերթայ . բայց
վերոյիշեալ երկու առաջարկութեանց ո-
րին պիտի մնայ յաղթութիւնը՝ դեռ դժ-
ւար է գուշակել :

Բարմայի ու Սոմէնայի դքսու-
թեանց եւ Ռոմանիայի պապական դա-
ւառներուն վրայ զեռ քուէարկու-
թեան խօսք չկայ՝ բայց վերջապէս անոնց
ալ բաղդը հարկաւ պիտի որոշվի :

Ա. այժմ դիտարկածը սա է, որ այս
երկու դքսութիւնները Սարաւենայի հետ
միանալուն դէմ արգելք մը կամ դժ-
ւարութիւն մը չկայ ուրիշ տէրութեանց
կողմէն :

Իսկ Ռոմանիայի դաւառնե-
րուն համար՝ Գաղղիա ու Եւրոպա ու-
րիշ կերպ տնօրինութիւն մը ընել մը-
տածեր են : Այսինքն, զոտ՝ բայց Պա-
պին հարկատու իշխանութիւն մը ընել
զանոնք, եւ իշխանութեան դուրս ելողն
ալ Պապին փոխանորդ անուանել : Ա-
ստիկով Ռոմանիայի դաւառներուն տէ-
րը Պապը եղած կըլլայ, բայց անոնց կա-
ռավարութեանը չիրաւ խառնուիլ : Հը-
ռովի կառավարութիւնն ստոր հաճու-
թիւն տուեր է կրօն առջն բերանը,
բայց երբոր խնայեր է որ փոխանորդու-
թեան պաշտօնը Սարաւենայի Թագաւո-

րին յանձնել կուզեն վերոյիշեալ երկու
մեծ տէրութիւնները, իր հաճութիւնը
եւ առեր է :

Եւրոպական լրագրիւնները՝ Գաղղիոյ
տրտաքին զործոց պաշտօնեայ Սոսի-
թուլիզմին մէկ նոր ծանուցադրելը հը-
րատարակեն, որ յունվար 31 թուով
Վ. Եւրոպայի զաղղիական դեսպանին դրած
է : Այս ծանուցադրին մէջ՝ Ս. Թու-
նէլ Խառնական խնդրոյն լուծմանը հա-
մար Գաղղիոյ բոլոր ջանքերը եւ այն
ջանքերուն պարագայ ելելը կը ծանուցա-
նէ, որովհետեւ ժողովուրդն իր հին իշ-
խաններուն վերահաստատելը չուզէր :
Եւրոպ. Թու-նէլ Եւրոպոյ կառա-
վարութեան հաշտասիրութիւնը ձեռք
առնելով՝ Եւրոպոյ առաջարկութիւննե-
րն ընդունելու կը յորդորէ : Թէ որ
Խառնայ իշխանները վերահաստատելու
յոյս կայնէ, կրօն, Գաղղիա կը ջանայ որ
այն յոյսը չկորսուի : Իսկ Ռոմանիայի
դաւառներուն զայով, կը ցաւի որ Պապը
զործն այս աստիճանները թողուց որ հաս-
նի, եւ կրօն թէ Գաղղիա պատրաստ է
հաճելու այնպիսի կարգադրութեան մը՝
որով յիշեալ դաւառները բոլորովին չեւ-

լեն Պապին ձեռքէն . միայն թէ դուրսէն
միջամտութիւն չընելու սկզբունքն հաս-
տատ րոնուի :

Այս առաջարկութիւններուն Եւրո-
պայ հաւանութիւն չէ տուած :

Փարիզէն Վ. Եւրոպայի դրած հեռա-
գրական նամակ մ'ալ լուր կուտայ թէ
Ռուսիոյ Բուրսիոյ տէրութիւններն ալ
Եւրոպոյ առաջարկութիւններուն պա-
տասխան տալով՝ ուրիշ առաջարկու-
թիւններ ըրեր են, որոց լուծումը նախ
դեսպանաժողով մը եւ ապա մեծ տէ-
րութեանց ժողով մը յանձնել կուզեն :

Գաղղիական Ս. Եւրոպայի լրագիրը կը
ծանուցանէ թէ Փարիզի նորընտիր Օս-
մանեան դեսպան վսեմ՝ Ս. Զեյնա Վ. Ե-
ւրոպ. Եւրոպայի Փարիզ հասնելով, փե-
տրվար 14/26 ին Վ. Եւրոպային կայսեր
ներկայացրէ հանդիսաւոր արարողու-
թեամբ եւ իր դեսպանական վկայագիրն
ները մատուցեր է անոր : Վ. Եւրո-
պային հետ կայսեր ներկայացրէ նաեւ
մեծագոյն Յակոբ Եւրոպայի Վրժիլեան
որ ասիէ առաջ Փարիզի Օսմանեան
դեսպանական պաշտօնը կը վարէր :

ԺՊԻՏՐ ԴԵՄՈՒՐԵՏԵԼՆ

Դ.

Ժ. Դեմուրէի Վ. Եւրոպայի լրագիրը :

Եւրոպայի լրագիրը :

Հիմայ պարտք կը համարիմ ինծի,
իրրեւ. մեր վերջին խօսակցութեան վեր-
ջարան, Պ. Ժ. Դեմուրէի աստուածա-
բանութեան հանդէսն ընել համառօտա-
բար : Պ. Ժ. Դեմուրէի հակասական հա-
մարած մեր յօդուածին քննութիւնն ըս-
կըսանելով, « Ինչեւ յօդուածին հեղին-
» նակը, կրօն, խօսքը կրօնի վրայ բերե-
» լով, . . . կրօնի ու խղճի ազատու-
» թիւնը ընդունելու ետքը, « այլ իրենց
» գոյութիւնը չընդունելու համար քա-
» ղաքան փոփոխութիւն մը . . . զեւրո-
» քան մը պիտի ունենայ : Եւրոպայի մը
» « Եւրոպայի հին յիշատակներու վրայ կը
» հաստատէ, զեւրո-քան փոփոխութիւն կրօն-
» ընել ու լեզուն է կրօն : Բարոյական
» միութիւնը ինչ բանի վրայ հաստա-
» տելը չենք ուզիր հիմայ քննել, բայց
» զգալի կապակցութիւն ըսելով ինչ
» կիմանայ . . . Խօսքերնիդ մեղմով
» կը կարեմ՝ Պ. Ժ. Դեմուրէի . . . զգալի կա-
» պակցութիւնն ըսելով կիմանամ, « այն-
» քը Եւրոպայի փոփոխութիւնն պէս չու-
»

նով ուրք ուրք կապել, որ ուրքը մէ-
կիկ մէկիկ չեղանի դերերը : Եւրոպայ,
գունալ, զգալի կապակցութեամբ չու-
նը կամ չուանի պէս բաներ կիմանա-
նը քեզի համար կենդանիաց շօշափա-
կանը միայն զգալով, անտանիքն ու լու-
սեղինքն ալով զհանգիստ զգալու զուրկ
են : Բ. Եւրոպայի . . .

Եւ զգալի կապակցութեան մը
« միջոց ինչպէս կըլլայ ըլլալ ան-
» նիւթական եւ պարզապէս հոգեզն
« զգալու մը ինչպէս է կրօնը . արդեօք
« կրօն ըսելով նիւթական ծէսերն ու ա-
« բարոյութիւնները կիմանայ : Ասանկ
« չենք կարծեր : » Զապա ինչպէս կը
կարծէր, Պ. Ժ. Դեմուրէի . . . որովհետեւ
մեր կարծիքը քննել էր միտքդ, պէտք
էր որ ծուռ շնտակ, կարծիքնիս դուռ-
կէն ինչ Բայց քու կարծիքդ ինչ է արդ-
եօք : Սրտիւ ըսելով դուք ինչ կիմանա-
» Զարգացման տեսլորդ է, որովհետեւ կը-
» րօնին սահմանը տուած եւ . . . Եւրո-
» քան է . . . Եւրոպայի . . . Եւրոպայի
» Եւրոպայի լրագիրը քովմեզակ կրօնը : Գա-
» զապէս հոգեզն զգալու մը, որ հա-
» զին մեքենաբար կը կրէ ներգործող զ-
» րութիւնն մը, եւ միտքը կամը ու խոր-
» հորդը հեռուն անգործ կեցած, հոգ-
» ւոյն այս կրօնական եւ ահամայ զգա-
» մանը չենք վկայութիւն մը կրնն : Գա-
»

զապէս հոգեզն զգալու մը, որուն ի-
սպառ անհաղորդ է մտքը, եւ մտք-
միւր միտքութիւնը զորով ու հաղորդու-
թիւն առնելէն ետեւ ալ ոչ քրիստոնէայ
է, ոչ մոլոխական, ոչ մանիքիցի, ոչ մա-
մուտական, վերջապէս ոչինչ : Գաղղիական
հոգեզն զգալու մը, որ իմացականու-
թեան ու դիտակցութեան անհաղորդ
հոգեզն մը հոգեզն կապի, եւ ահա
հոգին կրօնաւորեալ : Հոգը քաղաքա-
ծին պէս, զգալու մը ալ հարկաւ կը
զապարի, եւ ահա հոգին անկրօն :

Գաղղիական աննիւթական զգա-
մունք մը : Այս . . . աս ալ կայ : Զգա-
մունք մը, որ ըստ բառին, կամ նիւթ
ու ենթակայ չունի, եւ կըլլայ հոգեզն
ցնորքն ու տիրապէս անպաշտօնութիւն,
եւ կամ, աննիւթաբար, այսինքն առանց
չնչոյ, առանց արտի, առանց կրից, եւ
հարկաւ առանց ջգաց զգալու մը, ու-
րուն համար մարմնոյն կենդանութիւնը
անպէտ է, եւ մարդ մեռելաբար կը պաշ-
տէ, մեռելաբար կը դաւանի, եւ մեռե-
լաբար կերկրողագէ : Հուսկ ամենայնի,
աննիւթականութիւնն ալ ամենեւին զործ-
չունի այս աննիւթական եւ հոգեզն եւ-
թեւեկութեան մէջ, եւ կրօնը՝ ցնորք
ու խնթութիւն համաձայնակ կըլլան
ըստ Պ. Ժ. Դեմուրէի : Ինչ կըլլայ
ուրեմն ասանկ ցնորական կրօնի մը ար-

դիւնքը : Այսինքն, նոյն իսկ Պ. Ժ. Դեմ-
ուրէի անհաղորդ է մտքը, եւ մտք-
միւր միտքութիւնը զորով ու հաղորդու-
թիւն առնելէն ետեւ ալ ոչ քրիստոնէայ
է, ոչ մոլոխական, ոչ մանիքիցի, ոչ մա-
մուտական, վերջապէս ոչինչ : Գաղղիական
հոգեզն զգալու մը, որ իմացականու-
թեան ու դիտակցութեան անհաղորդ
հոգեզն մը հոգեզն կապի, եւ ահա
հոգին կրօնաւորեալ : Հոգը քաղաքա-
ծին պէս, զգալու մը ալ հարկաւ կը
զապարի, եւ ահա հոգին անկրօն :

Այսինքն, նոյն իսկ Պ. Ժ. Դեմ-
ուրէի անհաղորդ է մտքը, եւ մտք-
միւր միտքութիւնը զորով ու հաղորդու-
թիւն առնելէն ետեւ ալ ոչ քրիստոնէայ
է, ոչ մոլոխական, ոչ մանիքիցի, ոչ մա-
մուտական, վերջապէս ոչինչ : Գաղղիական
հոգեզն զգալու մը, որ իմացականու-
թեան ու դիտակցութեան անհաղորդ
հոգեզն մը հոգեզն կապի, եւ ահա
հոգին կրօնաւորեալ : Հոգը քաղաքա-
ծին պէս, զգալու մը ալ հարկաւ կը
զապարի, եւ ահա հոգին անկրօն :

Այս կարեւոր ընդմիջումը չեմք կարծեր
 ք տրգդը ընթերցողաց անգամահ էրելի, ուս-
 թի կրկին անգամ համեաաւելոյլ աիկնանդ խա-
 չեմագոյն զասին ուշադրութիւնը այս ինգրոյն

խառնե՛ր ու աւերե՛ր են . որով՝ այս օր-
ւան օրս Ազգին այն շէնքը՝ նպատակը
կորսնցուցեր , անունը միայն պահեր
է . եւ տարին եօթը ութը հարիւր
հարար դուրսը ծախք բացեր , ու փո-
խարէն՝ օգուտ չընեն զառ՝ Ազգայ-
նոց սրտին ցաւ , եւ օտարաց առջին Աղ-
զին նախատանաց առիթ եղեր է :

“Արդէն շատ մարդիկ Ազգին կառա-
վարութեան պաշտօնակա՛նքնուն յայտ-
նեցին Փրկչին այս վեճակը եւ բարեկար-
գութիւն խնդրեցին . խնդիրնին չընդուն-
վեցաւ : Արդէն Ազգին մէջ Փրկչին վե-
ճակին վայ տարաձայնութիւն սկսաւ .
“ամեն բան կարգին է , ըսող մէկ քանի
հոգիի դէմ “ շատ անկարգութիւն կայ
եղեր , ըսողներ կը դանդաղէին կոր . բայց
Փրկչին ճշգրտա վեճակն ինչ է նէ , քնն-
նել հասկնալ եւ բարեկարգել՝ ուզող
չըլայ չըսեմ , համարձակը չըլայ :

Այս խօսքերէն կրնայ հա-
կըրվել աւարակին ոգին ու նպատակը :

Իսկ մէջը զրկած ցաւաւն տե-
ղեկութիւնները՝ տարախոյս չունին
որ բարեկարգ հասարակութեան խորին ու-
շադրութիւնը դրաւելով՝ հիւանդանո-
ցին բարեկարգութիւնը փութացնելու
եւ ամեն խնդիրները ապագայի զո-
րաւոր շարժումի մը պիտի ըլլան :

Արդէն ազգային կառավարութիւնն
զրաւած է արժան կըստ անօրէնութիւն-
ներն ընկելու . եւ լսածնուս նայելով՝ Ս.
Փրկչին հիւանդանոցին ընդհանուր հոգա-
րարձութիւնը՝ ազգային բժիշկներէ ու-
սումնականներէ եւ ուրիշ բանիքուն ու
պատուաւոր անձերէ բարեացակա ժողով
մը յանձնելու . առաջարկութիւն կըստ է
Վերադարձն Ժողովին մէջ : Ստուեր կարծ-
եաց ալ՝ այս է բոլորոյ նիւթ եղող ան-
նորին անկարգութեան շուտով վերջ
առլու միջոցը , եւ տար դարձաւորութեան
օր միայն կրնայ առաջ քնն առնել ճիշտ
հետ հրատարակւած ու հրատարակվիլը*
*Այլ երկրներու անարակին հեղինակը՝ Ս.
Փրկչին շէնքին մէջ բուն իսկ հիւանդանոց ըսված

տխուր ու դայթակոյն անդեկութիւն-
ներուն՝ որ ազգին սիրտը ցաւօք եւ զոյ-
ւաջմամբ կը լեցնեն եւ կրնան ծանր
հետեւանքներ ունենալ :

ՄԱՍԻՍ ԼՈՒՐԵՐ

Սուրբ անցքին վայրօք անցեալ շա-
րձու լրագրոյ մէջ հրատարակված անդե-
կութիւնները Մեծահայր Զատարկի լրագ-
րին արդարաւստի թիւնը փորձի տակ
զրոյած կերեւին : Յիշեալ լրագրին իր վեր-
ջին 336 թուոյն մէջ ըրած խօսքերէն
կը հասկըցվի , թէ ամուսնաւոր կին մը հը-
րապուրել , իր տունէն դուրսնի փախցու-
նել , պահել , եւ այլը դանկա իրեւ
հառմէական ընդունելու հաճութիւն տա-
լէն ետեւ ալ դարձեալ կրնան եւ չտալ
ապօրինաւոր դուրձն , ամուսնական պա-
ուպ թշնամեցէ , դատաւարտել ըրա-
նութիւն մը : Սընցինքն ամուսնական
պատուոյ դէմ եղած թշնամեցի մը չհա-
գուրծելով՝ փոխանակ օրինաւոր միջոց-
ներով իրաւունք խնդրելու՝ բռնութեան
դէմ բռնութիւն բանեցուցեր են , յան-
ցաւոր են : Այս , յանցաւոր են . բայց կինը
հրապուրող գողցող ու իր օրինաւոր էր-
կանը չզրարցունողներն ալ յանցաւոր չեն :

Մեծահայր ասոր պատասխան կուտայ
թէ կրօնքն ազատէ : — Բայց խնդիրը
կրօնքի վայ չէ , ամուսնական պատուոյ
վայ է : — Այս , բայց կրօնքն ազատու-
թիւնը կը պահանջէ որ մէկ մարդու մը
կինը ձեռքէն առնելու . ըլլաննէ՛ ձայն չը-
հանէ : — Արեւմտեան կրօնական ազատու-
թիւն ըսելը ամուսնական պատուոյ եւ
իրաւանց ընդունութիւն ըսել է :

Այս է ահա , եթէ չենք սխալի ,
Մեծահայր Զատարկին ըրած խօսքերուն
կորովացութիւնը : Բայց միւր կրօնք
ազատութիւնն ասանկ չենք հասկնար :
Վաղարշապէս ազգայն մէջ ալ կը-
րօնական ազատութիւն ըսվածն այս չէ :

անդին ու Յիմարանոցին նկարագրութիւնը միայն
ընելով՝ խոստացել է որիւ անգամ հրատարա-
կել Առաւելանոց , Վարդ , Մանուկ , Տգորան
ըսված անդեկուն նկարագրութիւնն ալ :

Ասոր կրօնական բռնութիւն կրօն :
Յիշեալ լրագրիւր խոշոր հակառակութիւն
մը կրնէ երբոր մէկ կողմէն կը պնդէ թէ
հառմէական եկեղեցին՝ ինչպէս որ մենք ալ
կը հաւատանք՝ կինը ամուսնին չգտակ
կրօնափոխութեան համար , եւ միւս կող-
մանէ կը պահանջէ , մէկըն այլեւ որ չբար-
կանայ իր կինը հառմէականաց ձեռք իր-
մէ յափշտակելուն վայ , եւ ստոյիկեան
անդադրութիւն մը յանձն առնու իր ամուս-
նական պատուոյն ու իրաւանցը դէմ եւ
դա՛մ բռնութիւնը : Այս ալ ամեն մարդու
զորձ չէ , ամուսնաւոր հայոց , որոնք այն
աստիճան խիստ են այս մասին , որ ա-
մուսնաւորի մը վայ՝ թէ եւ անկառու-
թեամբ կրկին պակի դնող քահանային
մօրուքը կա՛մ իրեն , եւ այս ալ՝ որ Մեծահայր
հայոց կրօնին նախատինք կը սեպէ , մենք
ընդհակառակըն պատիւ կը համարինք
հայոց բնատուր պարկեշտութեանն ու
անողորելի բարոյականին : Ուստի նորէն
կրնանք թէ Սընցոյ յանցանքը ըրա-
նութեամբ տուն կոխելին եւ չէ թէ
կինը պահանջելին , եւ զանկա հրա-
պուրդներուն ու պահանջներուն դէմ
բարկանալին : Չենք կարծիք որ Մե-
ծահայր արդայ եւ գիտական խմբակիւր
չգիտայ թէ իր վկայութեան կոչած
հարիւր յիսուն միլիոն հառմէականաց
քաղաքական օրէնքները՝ բանապիւր-
ութեամբ եւ տուգանքը կը պատժեն
ուրիշ կինը հրապուրող ու գլխէ հա-
նդները : Չենք կարծիք որ տեսած ու
կարգացած չըլլայ Նւրոգայի լրագրինե-
րուն մէջ՝ երկու երեք եւայլն իրն առ-
նող , հառմէական քահանանքու ձեռք
պակիվող եւ քաղաքական օրինքը դա-
տապարարողները : Ուստի այս մասն հը-
ռաւորութեան չենք ուրիշ մէկ հայեւ
չենք ըսլա խօսքը՝ թէ որ ուրիշ կրօնք-
ներու թշնամեց չէ նէ՛ թող ներէ մե-
զն հակառակ մարդը հասկնալու , եւ
անանդութիւնը յայտնելու համար ալ
իրեն հարցունելու թէ ասկէ քանի մը
տարի առաջ Փարիզի արք եպիսկոպոսը
եկեղեցւոյն մէջ զանակով զարնող բա-
պանող քահանայն ի՛նչ կրօնքէ էր , եւ

միթէ կրօնքը պատասխանատու կրնայ
համարվել մասնաւոր մարդոց զործած
յանցանքներուն ու եղեռնադրծու-
թեանցը՝ թէ եւ յանցաւորը կոխկոյտու-
ստիւտ եղած ըլլայ :

Մեծահայր , ինչպէս յայտնի կը տես-
նըվի , խնդիրը Այոյոյն անհոյով միշտ
նկատելով , վերջապէս կրնէ , թէ այն քե-
րեպոնեայն որ էր հառաքելութեան եկեղեցի
որիւն մը քոյած ծառանքը հոգին քեռն ըլ-
լանէր , այն քեռնութեան էր եկեղեցին հառա-
քելն որիւ կարգիւնն օրէնք , ամենաւ Բիւն
խառն լրագրիւր չարմանալ է :

Այս խօսքնալ որ ձրի թշնամեց մը
նէ Հայաստանաց եկեղեցւոյ պատիւ
եւ պարծանք եղած կրօնական թոյլ-
տուութեան , պատասխանոյ անգամ
արժանի չենք համարիք եւ արդոյ հառարա-
կութեան դատաւորութեանը կը յանձնենք :

— Սընցալ ուրախ դիւրեք մայրա-
քաղաքիս չա՛ն դարուստ ըսված թաղը հըր-
դեհ պատահելով երկու տուն այրեցաւ :

— Երեւնքթի օրն ալ Պէշկիթաշ
Գըլը՝ Ան ըսված թաղը հըրդեհ պա-
տահելով տուն մը այրեցաւ :

Ստուա—Թափուր թաղի հըրիւրաւ դար-
ցին նորաւ կառուցանք համար Մուպահա-
ձեան Սաճուկ աղայի եւ Վաղարշան Վիլը-
ձի Համբարձում աղայի ձեռամբ կառուար նաւեր
ընծայող Ազգասիրաց անունները :

19565	Ասիէ առջե դուսարը
1003	Մարդիկ Մարտիկադա Յովակիմեան
50	“ Գէորգ աղա Յովակիմեան
50	“ Յակոբ աղա Յովակիմեան
100	“ Եղեա Թովմաս եւ Յակոբ աղայք
25	“ Սիւրբալ աղա
25	“ Յօհաննէս աղա Շալճեան
250	“ Խումաշիէանալ աղայք
310	“ Սահաթճիէանալ աղայք
200	“ Համբարձում աղա Փա- փաղեան
270	“ Մահաթիկ Մարտիկ եւ Յա- կոբ աղայք Շահինեան
250	“ Սիւրբալ աղա Սիւրբիւրեան
100	“ Սիւնա աղա Փափաղեան
21,345	

վայ հրապարկէ ետքը , կը դառնամք մեր նկա-
րագրութիւնը շարունակել :

Իրաւաւոր քաղաքականութեան երգերէն ետ-
քը վարդապետ բացուեցաւ Մանթիկ խոսքիւր բա-
նասեղծին Վերադարձն անուն ողբերգութեան
թարգմանութեան նկարագրութեանը վայ , ու
բուն խոսքերունն էին Պ. Լըքիւնեան անօրե-
նութեամբ կարգուած գերատանական խումբ :

Իրաւ է որ հատարակութիւնը որուն հետե-
ինք մենք ալ , խոսքն մինչեւ վերջը իւր դժա-
նակութիւնը յայտնեց իրաւունք ծախք հարու-
թիւններով , ասկայն քննարկներ պարտաւորու-
թիւնը որ անկայն կը վարենք առ պարագային
մէջ կառույց զմեզ խոստովալ թէ դերասան-
ներուն թափած վերջին աստիճանի ճգնաժամ ան-
գամ գեղարդարար խաղը չի կրցաւ յաջողի .
եւ թէ իրաւաւոր ներդրանքութեամբ դերա-
սանական խումբը չաջակցեցաւ . նպատակաւ էր
միայն որ այն ծախք հարու թեան ու զգին որոտ-
մանքները եւ պատճեններ այնչափ աւատութեամբ
կը տեղադրէ . . . Վերադարձն որոն ընդհնը որ դե-
րասանական խումբը իւր թէ մը ազգային թատեր-
գութեան հատարակաց թատերին մը մէջ նկարագ-
րութեան սկզբնաւորութեան հանգիստ առ խաղով
պիտի կատարէր : Վերադարձն թէպէտ որ ի սկզբն
իրենց խորհուրդը այս չէր , եւ արտաքին կարգի
զիջուած մը գործերը ստիպած է այս ընտրութիւ-
նը շուտաւ ընկալուան . . . Սակայն բուն չեմք
ուրիշ թէ Վերադարձնի սկզբնաւորութեան բնուրդին
ծարարակաւ թեան թեան հանգիստ առ խաղով
սեմութիւնը կատարած , այլ խօսքերնին տա հա-
տարակ իւր եւ իւր ողբերգութիւն մը ընտրութեան
վայ է : Այս անգամ ողբերգութիւն մը անկարգի
է բնագրին ուրիշ ընտրութեան մը անկարգի
անոր վեճակութիւնը եւ յարգը չի կորսնցունելու :

եւ եթէ ծարար բռնապետը մը յաջող անգամ
թարգմանել , հետեւալութիւն ընել կամ յորի-
նել առ տեսակ խաղ մը , հարկաւ դարձաւ պիտի
շարադրել . արդ կը հարցնեմ թէ քանի հոգի
կրնայ պարզ հարկնալ այնպիսի բարձր գիւցող-
ներութիւն մը , եւ ի՛նչ օգուտ կրնամք պատել
այնպիսի խաղ մը , ի բաց տեսալ դրականական
արժեքը . . . Եթէ անի , Իւրոպայի ժամանակա-
կից թատերերութիւնը անգամ երկար ժամանա-
կէ ի վեր թաղուցած է ողբերգութիւնը իրեւ ա-
նոցաւ եւ բոլորովին անհամարձայն հիմնական
բարոյականին , եւ կատակերգութեան ու նոխագե-
ղութեան (տուտ) նմայն կը հետեւի : Ստույ
վերջինքն արդէն Պ. Վերջինքն թատեր-
անանք որ աղէկ յաջողեցաւ . իսկ կատակեր-
գութիւնը աւելի լաւ պիտի յարմարի , ինչպէս
որ միայն որ ընկերական որահանգ մէջ կըստ
գործերը կը հաստատեն :

Այս այս փորը դիտարկութիւնը ընկէն ետ-
քը , կը փութամք դարձեալ արդարապատուութե-
նէ չի խոսքերով , մեր դժգոհակութիւնը յայտ-
նել եւ արտաքին ըրալ դերասանական խումբին
արդոյ հատարակութեանն անողորմ համակրու-
թեամբ վայ , արդհետեւ տա խոսքն այսչափ
յաջողեալ անգամ մեղե համար անանգիւնի էր .
շատ ծարարութիւն պէտք էր որ խաղը անկընդ-
րոց լսելն ընել տարակուստ պատիւը մի միայն Պ.
Լըքիւնեանի սեպհական իրաւունքն է որ կը փա-
թմը հրատարակաւ յայտնել :

Այս առաջին նկարագրութիւնն արդիւնքը
ըստ մեզ ազգային յաջողութիւնը կապահովել-
նէ . եւ աննկարգ եմք որ եթէ դերասանական
խումբը արդէն յաջողած նկարագրութիւններուն
կամ կատակերգութիւններուն մէջն ընտրութիւն
ընկել երկրորդ խաղարկութիւն մը ձեռնարկէ ,

պիտի կարենայ կատարել յաջողութիւն ձեռք
ձգել :

Անշուշտ կը նշմարեն արդէն ընթերցողը թէ
այն օրը , որ հատարակաց թատերին մը մէջ հա-
յերին խաղարկութեան օխտաւ , ճիշդ այն տես-
նէն ալ ժամաւոր տեսարաններու մէջ տար փոր-
ձերն ընելով՝ ազգային թատերերութեան խոր-
հուրը ծնող եւ մինչեւ ցարդ յայն անուշանդ
աղապար անձանց վաճա՛ր եւ նախական պաշտօն
ալ ըսցաւ : Օրթագրել չափական տեսարանին
տարուս խաղարկութեանը ընթացքին վերջին գի-
շերուն հանգիսին մէջ , Իսպանիա եւ Ֆրանսի-
քալեան արժանապարդ պարանայը դերասանական
խումբն ուղղած շնորհակալութեան ձեռնարկու պա-
տասխանած ասան այսպէս կըսէր Պ. Վերջինքն
թաղեան . “ Սընց մեծ վաճա՛ր պիտի համարվի ,
“ երբ աղքատ այս օգուտիւր ձեռնարկութեան կա-
“ արարկութիւնը ծանոթացը , ջանալ յայն կա-
“ տարկաւորեմք : “ Որովհետեւ “ Իսպանիա թա-
րանի մէջ եղած առաջին փորձը , սիրելի աղքատ-
նոց ծաղիկը արթնացուց , կրնամք ուրեմն հաւա-
կել թէ Պ. Վերջինքն թատերին իւր վաճա՛ր նպատա-
կին հասաւ . . . որովհետեւ իւր ցանած հոռետը
արդէն բուսաւ , եւ քիչ անանգիստ պտուղն ալ
տեսնելու մեծ յոյս ունիմք , ինչպէս որ նոյն հոռ-
դեան մէջ արժանապարդ պարանայը Պ. Վա-
րդապետ եւ Պ. Վերջինքն իրենց վաճա՛ր
ձեռնարկին երկրորդին բացատրեցին :

Արեւմտեան Հայկական անտարանին ներկիւր
զանաւոր բոլոր ազգայնոց կողմանէ մեր դժգոհա-
կութիւնն ու շնորհակալութիւնները իրեն յայտ-
նել ետեւ , իրաւունքը կը պահանջէ որ փա-
թմը Պ. Վերջինքն թատերին գեղարդ ձեռնարկու-
թեանը օրնալ անձնատուր դերասանաց ալ հը-
րապարակական շնորհակալութեան հաւատարմը մը

նախելէ . այն անձանց՝ որոց զործակցութեամբ
յաջողեցաւ այս ձեռնարկութիւնը , եւ որոց անուն-
ներն են , Պարտաւոր Ս. Լըքեան . Պ. Չա-
արեան . Լ. Լապեան . Օ. Փափաղեան . Պ.
Վերջինքն . Պ. Օ. Տգորան . Յ. Լեւոն-
միւրեան . Յ. Լեւոնմիւրեան . Յ. Շահինեան . Պ.
Լազ-Վախեան . Պ. Փափաղեան . եւ Վրտան
(Գորտնիւտեան ինքնակամ երգեցիկ) : Ժամա-
նակը չի ներկայ մեզ այս անձանքները դերասա-
նաց ամեն մէկուն մասնաւոր կատարելութիւնը
եւ թեթեւութիւնը չշնոյնել , աւելի պատիւ հ
տալ իւր կամ մենք յաջողապիւր կը թողուք ա-
նոր քննութիւնը :

Այս ցանկից բացաւ յայտնաւոր վերջը մէկ քա-
նի խօսք ալ , թատերերգութեանց աղբիւր մէջ յա-
րուցած ընդհանուր դրձոյն վերջ ուղղել . . .
զրեթ է ամեն կողմն թատերական կամ դերա-
սանական նորանոր ընկերութեանց կազմուած
արձագանգը անանգիւս կը հնչէ , որմը տա ժա-
մա միայն փորձեր ընելուն համար , իրաւունք
չունիմք զերեւը մեր քննարկանութեան ուղղի-
կամ թիւր դատողութեանը յանձնելու : Սակայն
պարտաւորութիւնը զմեզ կառույց յարգել , որ
բանած այս ողբին ձեռնարկութիւնին արդիւ-
նաւոր ընելու համար իրար հետ միմեան , որով
մասնաւոր կատարելութիւններն իրարու թե-
րութիւնը ծածկելով կարենան մէկ խումբ մը կազ-
մել , առանց որոյ անկարելի է իրենց նպատա-
կին հասնել : Սիւնեւ ցարդ այս ձեռնարկու-
թեանց թեթեւութիւնները ներկը են , իսկ այսու-
հետեւ որ զորքը կը կատարելաւորարժու եւ հա-
տարակութիւնը զրեթ է կարգը է դատիլ , ամե-
նապարդ թեթեւութիւն մը անգամ ներքին չլիտի
կրնայ ըլլալ :

